

За порадою з питань суспільної роботи до Вікторії З. звернувся б один однокласник у третю чергу. Отже, коефіцієнт цього виду спілкування рівний 0,08. Коефіцієнт естетичного спілкування складає 0,03 бала. Оскільки, один ровесник попросив би допомоги у Вікторії З. під час характеристики, наприклад, літературного твору. Один однокласник розповів би їй у третю чергу, як провів час у компанії друзів. Відповідно коефіцієнт дружнього спілкування Вікторії З. дорівнює 0,08 балів. Коефіцієнт навчального спілкування дорівнює 0.

За підтримкою під час організації суспільно корисної справи до Сергія Б. звернувся б 1 учень. Коефіцієнт спілкування цього учня з питань суспільної роботи рівний 0,08. Коефіцієнт дружнього спілкування Сергія Б. складає 0,04 бала. Четверо однокласників поділилися б враженнями про те, як провели час у компанії друзів – троє у третю чергу й один у другу. Коефіцієнт навчального спілкування дорівнює 0.

Коефіцієнти спілкування з питань суспільної та навчальної роботи Владислава К. дорівнюють відповідно 0,05 і 0,03 бала. Троє учнів звернулися б за порадою до нього під час організації суспільно корисної справи у другу чергу і двоє учнів під час виконання домашнього завдання у першу і другу чергу. Коефіцієнти інших видів спілкування складають 0 балів.

Як свідчать результати методики «До кого ти звернешся?», діти з вадами опорно-рухового апарату не є лідерами з різних видів спілкування у досліджуваних класах. Їхні коефіцієнти спілкування є досить незначними або взагалі дорівнюють 0. Відповідно соціальний статус учнів з порушеннями психофізичного розвитку є невисоким.

Отже, результати проведених методик свідчать, що соціальні статуси дітей з порушеннями опорно-рухового апарату є невисокими. Простежується зв'язок між ступенем вираження захворювання учня з вадами психофізичного розвитку та його місцем у системі міжособистісних стосунків інклюзивного класу. Проаналізувавши результати констатуючого експерименту, можна зробити висновок, що вчителі, зокрема, класні керівники, не звертають особливої уваги на становлення взаємин дітей з вадами опорно-рухового апарату із здоровими ровесниками в умовах інклюзивного навчання. Актуальним перспективним напрямом є розробка спеціального методичного забезпечення формування взаємодії школярів інклюзивного класу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Банч Г., Валео Э. Влияние специального и инклюзивного образования на установки сверстников: практическое и теоретическое исследование / Г.Банч, Э.Валео // Журнал исследований социальной политики. – 2008. – Т. 6. – № 1. – С. 23-52.
2. Колупасва А.А. Инклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія / А.А.Колупасва. – К.: «Самліт: Книга», 2009. – 272 с.
3. Татаринцев О.В. Соціалізація дітей з церебральним паралічем шляхом їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах / О.В.Татаринцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2007>

УДК: 376.36-053.4:811.161.2'367

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ ЕЛЕМЕНТАРНИХ РЕЧЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Швалюк Т.М.
ДНЗ № 576, м. Києва

У статті визначено основні завдання означеної проблеми, висвітлено науково-методично обґрунтовану поетапну методику формування складносурядних, складнопідрядних елементарних, багатокomпонентних речень; складних синтаксичних конструкцій із різними типами зв'язку у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. Подана система логопедичної роботи з формування синтаксичної сторони мовлення побудована відповідно до завдань та змісту кожного етапу навчання.

В статті раскрыты основные задачи данной проблемы, описана научно-методически обоснованная поэтапная методика формирования сложносочиненных, сложноподчиненных элементарных, многокомпонентных предложений; сложных синтаксических конструкций с разными видами связи у детей старшего дошкольного возраста с тяжелыми нарушениями речи. Система логопедической работы по формированию синтаксической стороны речи построена в соответствии с заданиями и содержанием каждого этапа обучения.

The article is devoted to fundamental tasks of this problem; light up to scientific methodical substantiated methods of forming the simple complex multicomponent sentences and simple compound multicomponent sentences; the complex syntactical constructions with different kinds of connection of preschool age children with heavy speech infringements. The system of logopedics speech tasks with the syntactical formulation side of speech, which is constructed according to demands of correction education and studies program of preschool age children with speech disorders, to tasks and content of every stage of studies are represented in the article.

Ключові слова: тяжкі порушення мовлення, складносурядні, складнопідрядні елементарні, багатокomпонентні речення; складні синтаксичні конструкції.

Ключевые слова: тяжелые нарушения речи, сложносочиненные, сложноподчиненные элементарные, многокомпонентные предложения; сложные синтаксические конструкции.

Key words: hard speech infringements, simple complex multicomponent sentence, simple compound multicomponent sentence; the complex syntactical construction.

Одним із напрямків у галузі спеціальної освіти є рання допомога дітям із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ).

У працях психологів, психолінгвістів, лінгвістів, логопедів А. Богуш, О. Боряк, Л. Виготського, Н. Жинкіна, Н. Жукової, І. Зиміної, Н. Ільїної, Р. Лалаєвої, З. Ленів,

О. Леонтєва, І. Марченко, Н. Пахомової, Н. Січкарчук, Є. Собонович, Л. Спірової, В. Тищенко, Л. Трофименко, Г. Чиркіної, А. Шахнарович, Н. Швачкіна, М. Шеремет, М. Шохор-Троцької, В. Ядешко та ін. сказано, що головним показником рівня розвитку дитячого мовлення є кульмінаційний процес мовленнєвого висловлювання – вміння будувати речення різної синтаксичної структури. Вивчаючи стан мовленнєвої діяльності дошкільників із ТПМ та шукаючи найбільш раціональні шляхи її корекції, вчені-дослідники опосередковано приділяли увагу й синтаксичній стороні мовлення. Науковці звертають увагу на недостатню сформованість експресивних мовних засобів, несформованість мовленнєвих операцій, що призводить до порушення граматичної будови мови, проявляється в більш повільному темпі засвоєння законів граматики, в дисгармонії розвитку морфологічної і синтаксичної систем мовлення.

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту вказує на те, що у дітей із «ЗНМ III рівня (різного походження)» спостерігаються помилки переважно лексико-морфологічного, формально-синтаксичного характеру. У дітей із «ЗНМ III рівня. Дизартрія» відмічаються помилки зі сторони лексико-морфологічної, формально-синтаксичної, формально-семантичної організації речення, його моторної реалізації. У дітей із «ЗНМ III рівня. Вихід із моторної алалії» – зі сторони формально-синтаксичної, формально-семантичної, лексико-морфологічної організації речення. Діти мають труднощі під час побудови схеми (програми) вихідного висловлювання, його граматичного оформлення.

В основі порушень простих поширених і складних синтаксичних конструкцій лежить недостатній рівень розвитку лексико-граматичної сторони мовлення відповідно до норми, несформованість семантичних полів; малий обсяг оперативної пам'яті; труднощі в актуалізації словника; недостатнє розуміння логічних зв'язків, недосконалість пізнавальної сфери, що виникає як вторинне виявлення у структурі дефекту дітей старшого віку з ТПМ.

Зазначене вказує на необхідність проведення спеціального диференційованого навчання дітей побудови складних синтаксичних конструкцій із урахуванням клінічного заключення дитини.

Нами була розроблена методика формування складних синтаксичних конструкцій із різними типами зв'язку, складних елементарних, складних багатокomпонентних речень і представлена у формі корекційно-розвивального процесу формування означених типів речень від простого до складного, складних синтаксичних конструкцій.

Основними напрямками корекційно-розвивальної роботи з формування складних синтаксичних конструкцій із різними типами зв'язку, синтаксичної сторони мовлення в цілому є практичне оволодіння навичками розуміння і володіння старшими дошкільниками з ТПМ:

- 1) простих поширених, поширених однорідними членами речення;
- 2) складних елементарних – складносурядних, складнопідрядних;
- 3) складних багатокomпонентних: складносурядних, складнопідрядних, складних синтаксичних конструкцій із різними типами зв'язку.

Відповідно до напрямків роботи ми визначили такі етапи корекційної роботи:

I. Підготовчий етап навчання – спрямований на розуміння і володіння дітьми з ТПМ простими типами речень;

II. Основний етап навчання – спрямований на розуміння і володіння дітьми з ТПМ:

1. складносурядними: елементарними; багатокomпонентними реченнями; складними синтаксичними конструкціями з різними типами зв'язку;

2. складнопідрядними: елементарними; багатокomпонентними реченнями; складними синтаксичними конструкціями з різними типами зв'язку.

III. Заключний етап навчання – спрямований на формування у дітей із ТПМ вміння виконувати складні синтаксичні трансформації речень.

В даній статті буде розкрито методику формування складнопідрядних елементарних речень.

Етапи роботи з формування даного типу речень:

1. Формування навичок розуміння й побудови складнопідрядного елементарного речення *причини*.
 2. Формування навичок розуміння й побудови складнопідрядного речення *наслідку*.
 3. Формування навичок розуміння й побудови складнопідрядного речення з *підрядними мети*.
 4. Формування навичок розуміння й побудови складнопідрядного речення з *підрядними часу та умови*.
 5. Формування навичок розуміння й побудови складнопідрядного речення з *підрядними порівняння*.
- 1 Формування навичок розуміння й побудови складнопідрядного елементарного речення *причини*.

Ми розпочинали з складнопідрядного речення *причини*, яке вказує на причину дії, про яку говориться в головному реченні, і відповідає на питання: *чому? З якої причини? Через що?* Це обґрунтовано тим, що діти в цьому віці є «Чомусиками», які цікавляться причиною того чи іншого явища, події, дії, вчинків людей тощо, прагнуть пояснити їх. Ці речення є природно близькими для розуміння їх дітьми. Вікова та психологічна зацікавленість, невимущеність у процесі формування і користування цими конструкціями, на наш погляд, будуть допомагати нам під час вирішення поставленого завдання.

1 Вчимо дітей розуміти, відповідати і самим ставити питання типу: *чому? З якої причини? Через що?*

2 Вправляємо дітей в умінні будувати складне речення за наочністю, де є чітка причина і наслідок. З цієї метою використовуємо пари сюжетних малюнків. Наприклад: 1-й малюнок: «Діти побігли додому, тому що (2-й малюнок) пішов дощ.»

3 Далі пропонуємо дітям пограти в гру-вікторину: «Чомусики-Томусики».

Мета гри: Вчити дітей правильно розуміти, відповідати на питання «Чому?», будувати складнопідрядне речення з підрядними *причини*, розуміти значення єднального слова «*тому що*» і правильно з'єднувати частинки цього речення, спираючись на зразок логопеда; сюжетний малюнок; серію двох послідовно пов'язаних між собою сюжетних малюнків.

Хід гри: На початку гри, для кращого розуміння побудови даного типу речення, логопед пропонує дітям запитати у нього про те, що їх найбільше цікавить, використовуючи питання «Чому?». Запитання спонукає дитину до усвідомлення реальних причинних відношень, до побудови складнопідрядного речення цього типу й усвідомлення суто граматичного значення причинових відношень. Таким чином, діти невимушено для себе задають питання, які і є першою частинкою складного речення. Логопеду лише залишається якомога точніше відповісти на поставлене дитиною запитання і показати, як слід будувати другу частинку складного речення, яка є логічним продовженням першої. Якщо дитині було важко придумати питання, ми використовували з метою допомоги власний зразок питання і відповіді на нього, або пропонували задати питання за певним сюжетним малюнком. Наприклад: дитина запитує: «Чому вранці співає півник?», логопед відповідає: «Тому, що прокинулося сонечко.», «Чому птахи літають? – Тому що птахи мають крила».

Для більшого зацікавлення дошкільників можна використовувати з метою підтвердження своєї відповіді різноманітні енциклопедії для старшого дошкільного віку.

Далі вправляємо дітей в умінні давати відповідь на питання логопеда, спираючись на сюжетний малюнок. Наприклад: логопед починає: «Чому вирости гриби на галявині?», діти продовжують: «Тому що пройшов дощик?»

Потім вправляємо в умінні робити словесний структурний аналіз речення за допомогою графічної схеми, та за допомогою запитань встановлювати причинові зв'язки, між двома частинками речення.

Продовжуючи роботу над цими реченнями, ми пропонували дітям розглянути два пов'язаних між собою сюжетних малюнка, з'ясувати їх зміст, встановити логічні зв'язки, подумати та поставити їх у відповідній послідовності. Скласти за цими малюнками речення, використовуючи набуті знання. Перше речення, як зразок складає логопед, далі діти виконують роботу самостійно. Наприклад: 1 малюнок: «Плаче дівчинка», 2 малюнок: «розбита чашка». Речення: «Дівчинка плаче, тому що розбила чашку.»

Далі вправляємо дітей в умінні записувати речення за допомогою кольорових смужок в графічній схемі.

У роботі можна використовувати також такі дидактичні ігри та вправи, як «Доповни речення»; «Хто знає, нехай продовжить» на матеріалі знайомих для дітей творів; «Один починає, а другий продовжує» (робота дітей по парах), сюжетно-рольові ігри: «В гостях у ляльки Тетяни», «Магазин», «Розглянь малюнки і закінчи речення» - Наприклад: «Діти одягнули теплий одяг і взяли санчата, тому що... (малюнки – діти катаються на санчатах із гірки, діти купаються в річці, діти грають у футбол).», «Діти зібрались їти до лісу і взяли з собою кошик, тому що... (малюнки – діти збирають гриби, діти збирають яблука, діти збирають картоплю).»; «Хлопчики взяли вудки та відерця і пішли до річки, тому що... (малюнки - хлопчики ловлять рибу, саджають дерева, ловлять сачком метеликів)».

Для більш кращого розуміння смислу даного виду синтаксичних конструкцій, вироблення оцінки рівня розвитку синтаксичного контролю «мовного чуття», ми використовували в навчанні речення-перевертні. Пропонували дітям пограти в гру: «Так чи ні?». Діти повинні були прослухати речення та виправити помилку, за її наявності.

Наприклад: Настала осінь, тому що ведмідь ліг спати в барлігу. Пожовтіли листочки на деревах, тому що настала осінь. Пішов дощ, тому що діти пішли гуляти на вулицю.

2 Формування навичок розуміння й побудови складнопідрядного елементарного речення наслідку

Відповідно до принципу наступності у навчанні на наступних заняттях ми знайомили дітей із складнопідрядними реченнями наслідку, які вказують на наслідок дії, про яку говориться в головному реченні, підрядні наслідкові речення з'єднуються з головним сполучником «так що». В основі формування навичок побудови даного типу речень лежить уміння дітей встановлювати наслідок відповідно його причини.

Навчання ми будували з опорою: на зразок логопеда; сюжетний малюнок; два сюжетних малюнка, пов'язаних між собою логічною послідовністю.

Спочатку пропонували дітям пограти в гру: «Доповни речення малюнком», мета якої – вчити дітей розуміти та встановлювати наслідкові зв'язки за відомою причиною. Ми пропонували дітям розглянути сюжетні малюнки, розкрити їх зміст. Далі логопед просив дітей прослухати першу частинку речення і доповнити її відповідним за смислом сюжетним малюнком. Наприклад, логопед: «Весною так стало тепло, що...» – малюнок: «прилетіли птахи з теплих країв». Після цього ми пропонували дітям продовжити речення без опори на наочну опору, використовуючи власну уяву і знання про навколишню дійсність. За допомогою питань аналізували це речення, встановлювали лексико-граматичні зв'язки між словами.

Після цього ми замінювали початок речення сюжетним малюнком і пропонували, розглянувши його, підібрати відповідний малюнок-пару. Далі діти складали одне велике речення за цими двома малюнками. Наприклад: 1 - малюнок «Початок весни. Світить дуже сонечко», 2 - малюнок «Тане снігова баба.» – речення: «Весною так пригріло сонечко, що почала танути снігова баба.»

З метою розуміння цих речень ми проводили структурний їх аналіз за графічною схемою, за питаннями.

3 Формування навичок розуміння й побудови складнопідрядного елементарного речення з підрядними мети

На наступних заняттях ми знайомили дітей із складнопідрядними реченнями з підрядними мети, які уточнюють мету дії, про яку говориться в головному реченні, і відповідають на питання: з якою метою? для чого? навіщо? Підрядні речення мети з'єднуються з головними простими і складними сполучниками *щоб, для того щоб*.

На перших етапах навчання ми пропонували дітям пояснити призначення деяких предметів, спонукаючи їх, таким чином, до відповіді на питання: «Для чого вони потрібні?»

Наприклад: логопед пропонує розглянути і назвати дітям предметні малюнки, або іграшки, або просто предмети та дати відповідь на питання: «Для чого вони нам потрібні?» Діти відповідають на питання логопеда: «Що це?» (телефон); «Для чого він нам потрібний?» (для того, щоб ми могли подзвонити своїм рідним або друзям.). Далі логопед промовляє це речення вцілому: «Телефон нам потрібний для того, щоб зателефонувати своїм рідним або друзям.»

Потім пропонували дітям, спираючись на зразок логопеда скласти речення за іншими предметами, малюнками, іграшками, в ході гри: «Асоціації». Під час проходження лексичної теми: «Професії» для побудови даного виду речень ми використовували такі дидактичні ігри: «Кому, які інструменти потрібні?» (перукарю потрібні ножиці для того, щоб підстригти хлопчика. Лікар візьме термометр для того, щоб поміряти хворому температуру.); «Усі професії важливі» (Лікар лікує хворих для того, щоб вони одужали.); під час

вивчення лексичної теми: «Свійські тварини», складаємо речення такого типу: «Люди тримають собаку для того, щоб він охороняв будинок. Корова потрібна людям для того, щоб вона давала молоко.» Ці вправи корисно проводити під час вивчення інших лексичних тем, а також тоді, коли дитина виражає якесь *прохання*, наприклад: «Дайте, будь ласка, олівець для того, щоб я зміг надрукувати букви у зошиті.»

Водночас проводили роботу зі структурного аналізу даного виду речення за питаннями та графічною схемою.

4 Формування навичок розуміння й побудови складнопідрядного речення з підрядними часу та умови

Далі ми приступили до навчання дітей будувати складнопідрядні речення з підрядними *часу та умови*, які уточнюють час дії, про яку говориться в головному реченні, і відповідають на питання *коли? з якого часу? до якого часу? як довго?* Підрядні речення часу з'єднуються з головним за допомогою сполучників і сполучних слів *коли, як тільки, поки, після того, як доки, ледве, щойно*.

Розгляд цих речень вимагає від дітей старшого віку з ТГПМ, великих зусиль, тому що поняття часу в них сформоване в недостатній мірі, особливо частини доби, які також передбачають режимні моменти нашого життя, послідовність пір року, подій у часі та уявлення про них. Роботу з формування цього типу речень ми проводили з опорою на сюжетні малюнки, які є зоровою опорою сприймання абстрактних понять часу, та з опорою на режимні моменти перебування дітей у дитячому закладі.

Для підготовки дітей до сприймання і розуміння побудови цих речень ми проводили бесіду на тему «*Дошкільнята послідовні малята*», пропонуючи дітям відповісти на низку питань. При цьому вимагали від дітей повної відповіді на поставлене питання. Якщо дітям було важко відповісти на ці питання реченнями даного типу, логопед сам показував варіанти відповіді на поставлене питання, використовуючи зворот «Як тільки».

Питання для бесіди:

- Що ви робите, як тільки прокидаєтесь вранці? (*Як тільки я прокидаюсь вранці, я їду чистити зуби і вмивати обличчя. Як тільки я прокидаюсь вранці, я їду чистити зуби і вмивати обличчя, щоб бути чистим.*)
- Що ви робите після того, як вмиєтесь? (*Як тільки, я вмийюсь, я буду витиратись рушником.*)
- Коли мама приводить вас до дитячого садочка? (*Вранці як тільки я одягнуся, мама приводить мене до дитячого садочку.*)
- Коли ви ідете гуляти на вулицю з вихователем? (*Як тільки ми позаймалися, вихователь виводить нас на прогулянку.*)

Тощо.

Питання під час дослідів, спостережень:

1. Якщо лід поставити на сонці, тоді ... (лід перетвориться на воду);
2. Якщо ящірку спіймати за хвоста, то ... (вона відкине його);
3. Якщо в чай покласти цукор, то ... (чай стане солодким);
4. Якщо в суп покласти сіль, то ... (суп стане солоним);
5. Якщо на вулиці вітер, то ... (погода вітряна).

Після цього ми пропонували дітям самостійно скласти речення за двома послідовно пов'язаними між собою сюжетними малюнками, які відображали режимні моменти дітей, використовуючи ілюстративний матеріал з теми «Режим дня» (серію сюжетних малюнків), попередньо з'ясувавши смисл кожного малюнка окремо. Проводили аналіз цих речень за питаннями, та складали в подальшому графічні схеми.

Під час проходження лексичних тем: «Весна», «Літо», «Осінь», «Зима», ми вправляли дітей у складанні речень такого типу, як: «Коли настане весна, розквітнуть перші весняні квіти.», «Коли закінчиться тепла весна, настане жарке літо.», «Тільки тоді, як весною стане тепло, прокинеться ведмідь.» з опорою на пари сюжетних малюнків. Вчили дітей розуміти зміну явищ в природі, відповідно до пір року, спираючись на спостереження дітей за живою природою. Використовували такі дидактичні ігри як: «Коли це буває?» (Листочки облітають з дерев, коли настає листопад місяць. Сніг падає тоді, коли настає зима. Діти підуть купатися на річку тоді, коли настане літо.) тощо. «Пори року», «Що неправильно намалював художник?».

Пропонували пограти в гру «*Як ти думаєш?*».

Мета гри: Вчити дітей висловлювати думку за допомогою відповідного складнопідрядного елементарного речення.

Хід гри: Логопед називає речення (наприклад: У лісі ми побачили пролісок.) і пропонує дітям висловити цю думку інакше, за допомогою складного речення, спираючись на графічну схему.

Речення: «Як тільки-но прийшла весна, ми побачили у лісі проліски.», «У лісі ми побачили проліски, тому що прийшла весна.», «Ми пішли до лісу для того, щоб побачити проліски.» Для того щоб викликати більший інтерес у дітей до гри, у запропонованих нами синтаксичних конструкціях можна використовувати назви звірів, яких вони могли побачити у лісі. Наприклад: «У лісі ми побачили білочку, що стридала з гілочки на гілочку.»

5 Формування навичок розуміння й побудови складнопідрядного елементарного речення з підрядними порівняння

На наступних заняттях формували навички розуміння й побудови складнопідрядного елементарного речення з підрядними порівняння, які вказують на місце або напрям дії, про яку йдеться в головному реченні і відповідають на питання *як? як саме? подібно до чого?* Вони пояснюють усе головне речення і приєднуються до нього сполучниками «як», «ніби», «неначе», «немов», «немовби».

Роботу над побудовою даного виду речень розпочинали з формування у дітей уміння порівнювати предмет чи дію з подібним явищем, властивістю, сенсорною ознакою, засобами образного мовлення (образні порівняння). Одночасно проводили роботу над розвитком образного мислення.

Формування навичок побудови даного виду речень ми здійснювали:

- З опорою на початок речення і малюнки: Пропонували дітям пограти в гру: «*Порівняй і підбери пару*»

Мета: Вчити дітей будувати складнопідрядне речення з підрядними порівняння, за поданим початком, підбираючи порівняння до відповідного предмету. Розвивати образне мислення.

Хід гри: Логопед розподіляє малюнки на дві категорії, ті, що порівнюються, і ті, з чим їх порівнюватимуть. Логопед залишає собі малюнки, які будуть порівнюватись, а дітям роздає малюнки, з якими їх будуть порівнювати. Пропонує дітям розглянути малюнки і

назвати предмети, які на них зображені. Потім логопед будує початок речення за малюнком, діти підбирають відповідний малюнок, з яким слід порівняти вихідний і називають кінцівку речення. У деяких реченнях слід дотримуватися рими, щоб вибрати вірний малюнок.

Наприклад: логопед починає «На озері плаває білий лебідь, наче ... дитина продовжує (малюнки – сніг, дощ, грім).»; логопед «На подвір'ї бігає жовте курчатко, наче ... дитина (малюнки – сонечко, місяць, зірка).»; логопед «У ляльки Оленки очі сині, наче ... дитина (малюнки - ромашки, небо, сніжинки).»; логопед «Стрічки у вінку в Оленки, мов барви у ... дитина (малюнки – ялинки, веселки, осені).»; логопед «Хрущ зібрався у політ і гуде, як ... дитина (малюнки – поїзд, машина, вертоліт).»; логопед «Живе в болоті жаба, зелена, як ... дитина (малюнки - листя, трава, огірок).»; логопед «Сонце по діброві ходить, як ... дитина (ведмідь, лисичка, вовк).»

- Побудова з опорою на піктограму, вибір порівнюваних ознак з альтернативних: Наприклад: Сонечко ... (піктограма кольорів фарб), як курчатко. (Жовте). Сонечко ... (ідеограму геометричних фігур), як м'яч.

- Побудова з опорою на схему:

Наприклад: сніжок, як пушок; кульбабки, ніби сонечка малі.

- Самостійна побудова речень за двома малюнками.

- Вживання речень в контекстному мовленні.

Розуміння цих конструкцій формували під час прослуховування віршів, оповідань, казок, загадок, які насичені цими конструкціями, шляхом пояснення значення порівняльних зворотів; під час структурного аналізу речення, шляхом відповіді на поставлені питання за змістом речення; під час виконання завдань за словесною інструкцією і предметними малюнками (Наприклад: зроби похмуро, як хмаринка обличчя; розсердься, як вовк; здивуйся, як дівчинка, посміхнися, як сонечко).

Формування у дітей старшого дошкільного віку з ТПМ навичок розуміння і побудови складнопідрядних багатокомпонентних речень, складних синтаксичних конструкцій із різними типами зв'язку буде висвітлено в наступних публікаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови : [підручник] / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К. : Вища школа, 2007. – 542 с. : іл.
2. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів : спеціальність : Корекційна освіта (логопедія). – / І. С. Марченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 288 с.
3. Соботович Е. Ф. Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции / Е. Ф. Соботович. – М. : Классикс Стиль, 2003. – 160 с.
4. Трофименко Л. І. Формування синтаксичної сторони мовлення у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення / Л. І. Трофименко // Український логопедичний вісник : зб. наук. праць – К. : Актуальна освіта, 2010 – Вип. 1. – С. 91-96.
5. Ядэшко В. И. Развитие речи детей от 3 до 5 лет / В. И. Ядэшко. – М. : Просвещение, 1968. – С. 3-95.

УДК: 37.013.82 : 376.2 : 378

СУЧАСНІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ ДО ЕТАПНОЇ КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

Шевцов А.Г.

доктор педагогічних наук, професор,

Хворова Г.М.

кандидат педагогічних наук

Інститут корекційної педагогіки та психології

НПУ імені М.П.Драгоманова

У статті розглянуті сучасні міждисциплінарні підходи до етапної комплексної реабілітації дітей із церебральним паралічем. Наведена інформація про науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми ортопедагогіки та ортопсихології» (1-2 листопада 2012 р., м. Київ) та міжнародний науково-практичний семінар «Актуальні проблеми міждисциплінарного підходу до етапної комплексної реабілітації дітей з церебральним паралічем» (28–29 березня 2013 р., м. Москва).

В статье рассмотрены современные междисциплинарные подходы к этапной комплексной реабилитации детей с церебральным параличом. Приведена информация о научно-практической конференции «Актуальные проблемы ортопедагогик и ортопсихологии» (1-2 ноября 2012, г. Киев) и международном научно-практическом семинаре «Актуальные проблемы междисциплинарного подхода к этапной комплексной реабилитации детей с церебральным параличом» (28 - 29 марта 2013, г. Москва).

The article describes the modern interdisciplinary approaches to staged complex rehabilitation of children with cerebral palsy. The information on the scientific and practical conference "Actual problems ortopedahohiky and ortopsyhohiyi" (1-2 November 2012, Kyiv) and International scientific-practical conference "Actual problems of an interdisciplinary approach to the staged complex rehabilitation of children with cerebral palsy" (28-29 March, 2013, Moscow) is given.

Ключові слова: ортопедагогіка, комплексна реабілітація, міждисциплінарний підхід, діти з церебральним паралічем.

Ключевые слова: ортопедагогика, комплексная реабилитация, междисциплинарный подход, дети с